

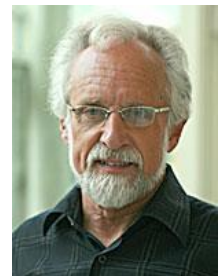
Rektorer berättar - fyra olika sätt att organisera utbildningen och hantera elevernas tid på sfi

Vuxenutbildningen är ett rikt och komplext system med en mångfald av driftsformer och anordnare vilket innebär att organisation av sfi-utbildning kan se väldigt olika ut. För att visa på en del av den organisatoriska bredd som sfi omfattar har NC inom ramen för arbetet med enkätundersökningen *Kan timmarna ta slut?* pratat med fyra rektorer från olika sfi-anordnare i olika kommuner. Rektorerna, och de verksamheter de representerar, får här fungera som exempel på den variation som finns och hur olika fördelningen av studietimmar till sfi hanteras. NC tar inte ställning till om verksamheternas utformning och genomförande är i enlighet med regleringar och inte heller till de intervjuades åsikter.

Gnosjö - yrkesinriktad sfi i en mindre verksamhet

I Gnosjö kommun är all sfi-utbildning i kommunens egen regi och organiserad så att yrkesförberedande kurser ledda av yrkeslärare obligatoriskt ingår för alla elever (cirka 160 elever i dagsläget). I varje yrkesinriktning finns en sfi-lärare som samarbetar nära med yrkesläraren genom att förbereda och ge de studerande förförståelse för de begrepp, uttryck och facktermer som kommer att tas upp i yrkeslärarens kommande undervisning. Även uppföljning av yrkeslektionerna görs av sfi-läraren tillsammans med de studerande. Dessa yrkesinriktningar är förlagda till en eftermiddag per vecka och ingår alltså i sfi-utbildningen. Vidare har Gnosjö kommun utvecklat en tät samverkan med Arbetsförmedlingen och näringslivet i kommunen.

Enligt rektor för vuxenutbildningen i Gnosjö, Sven-Åke Falkeby, har denna samverkan lett till att för många av de sfi-studerande ingår deras sfi-studier, yrkesförberedande eller yrkesutbildning i de 40 timmarna per vecka som eleven arbetar, dvs. inom ramen för en anställning eller extratjänst. Detta är ett sätt att korta vägen till arbete och självförsörjning. Falkeby menar att i Gnosjö behandlas sfi-undervisningen som ett medel för att möjliggöra inträde på arbetsmarknaden och kommunen erbjuder inte längre sfi utan koppling till arbete eller vidare studier.

Fotograf: Karin Bengtsson

Han menar vidare att frågan om antalet timmar som en sfi-studerande skall ha rätt att använda för sina studier eller om hen skall få återuppta sina studier efter avbrott eller utskrivning är missriktad. Istället handlar det om den utbildning som sfi-anordnaren erbjuder sina elever:

- Om sfi-anordnaren inte lyckas i sitt uppdrag att motivera och ge de studerande tillräckliga språkfärdigheter och kunskaper för till exempel inträde på arbetsmarknaden uppstår istället frågan om att räkna timmar för varje individ. Men att på olika sätt försöka stoppa människor i stället för att pusha dem blir fel fokus.

Falkeby anser att rätt fokus på sfi-uppdraget istället är att se till att alla elever ska ges sådana språkfärdigheter i kombination med yrkeskunskaper att de snarast möjligt kan få en anställning eller kan antas till högre studier för att därigenom få arbete. Uppgiften blir då att skapa en sådan

sfi-utbildning och anställa lärare som förstår och tar till sig ett sådant uppdrag. Trots en sådan inställning är uppdraget dock inte enkelt menar Falkeby.

- Även i vår verksamhet har vi enstaka studerande som av olika skäl ibland tappar sitt fokus på språkinläringen och progressionen uteblir. Men i stället för att börja diskutera avbrott och räkna timmar, så försöker vi hitta en bra lösning för individen, till exempel att tillfälligt utöka elevens praktik.

Norrköping – den stora verksamhetens sfi-organisation

Foto: Komvux
Norrköping

Norrköpings kommun har en stor vuxenutbildning och representerar i det här sammanhanget en anordnare som hanterar ett stort elevunderlag. I stort sett all sfi bedrivs i egen regi. Enligt Anders Frick, rektor på Komvux i Norrköping, används preliminära slutdatum för sfi-kurserna som justeras efterhand. Alla elever får en preliminär individuell rikt tid när de startar sina studier. Rikt tiden underlättar vid elevuppföljningar och syns på alla individuella studieplaner. Exempelvis är 3 år rikt tiden för elever på studieväg 1. Alla elevers studieresultat följs upp kontinuerligt en gång per månad och mer noggrant två gånger per termin. När en elev närmar sig slutet av sin rikt tid tas beslut om eleven ska få förlängd tid eller om lärare och rektor bedömer att eleven inte gör tillfredsställande framsteg i studierna och därför bör skrivas ut.

- Det kan hända att elever på studieväg 1 efter 3 års studier ännu inte klarat av sin B-kurs och att vi bedömer att mer tid eller extra insatser inte hjälper eleven framåt. Cirka 3-6 månader innan slutdatumet får eleven information om att tiden är på väg att ta slut. Eleven har då tid på sig att, tillsammans med sina lärare, försöka bli klar med sin kurs. Vi kan då prata med eleven om att hen läser extra mycket hemma eller går på våra handledningstillfällen där det erbjuds extra hjälp. Vi kan också sätta in extra resurser till exempel läsgrupper, samtalsgrupper etc. Om eleven inte klarar av kursen tar vi ett beslut om upphörande av utbildning.

Frick konstaterar också att det verkar råda mycket okunnighet bland beslutsfattare om vad eleverna har rätt till när det gäller att slutföra sin sfi-utbildning.

- Om en elev har klarat av att få betyg på en kurs har eleven rätt att studera på nästa kurs oavsett om de tidigare studierna tagit lång tid. Detta har prövats hos Skolväsendets överklagandenämnd och eleven har då rätt att börja på nästa kurs.

Norrköping har haft fall där elever överklagat beslut om avbrott till Överklagandenämnden. De olika utfallen kan man, menar Frick, som huvudman eller sfi-anordnare använda som stöd och riktlinjer i hur frågor om avbrott och tid på sfi kan hanteras.

Helsingborg och Växjö - auktorisationsmodeller

I Helsingborg, Växjö och ett antal andra kommuner används så kallade auktorisationsmodeller. Det innebär att utbildningsanordnare ansöker hos kommunen om att bli auktoriserade. Om de då når upp till de krav och regler som kommunen fastställt får de bedriva vuxenutbildning. I

modellen ingår också att ersättningen till anordnarna är resultatbaserad och att utbildningsanordnare inte får full betalning förrän en elev fått godkänt betyg.

Sara Belin är rektor för Merit utbildning i Helsingborg och hos Merit studerar 330 elever på studieväg 1 och 2 just nu (enligt auktorisationsreglerna där kan varje anordnare bara ha två studievägar). Det finns för närvarande nio sfi-anordnare i Helsingborg varav en är kommunens Komvux och åtta är privata. Enligt Belin bidrar auktorisationsmodellen till en mångfald av leverantörer:

Fotograf: Valter Åkerman

- Leverantörerna kan profilera sig och erbjuda olika pedagogiska inriktningar. Beslutet ligger på individnivå - deltagarna väljer själv sin sfi-anordnare. Det innebär också det inte blir köer till sfi. För leverantörerna innebär också auktorisationsmodellerna, till skillnad från upphandlingar, en möjlighet att bygga upp långsiktiga verksamheter med stabila underlag, vilket också underlättar rekryteringen av lärare.

I Helsingborg finns en schablonutdelning av timmar, 300 för kurs A. När elevens timmar är slut kan lärare ansöka om fler och läraren gör då en så kallad tim-motivering där läraren ska ange till exempel hur många procent av elevens muntliga färdigheter för kurs A som är uppfyllda. Belin ser detta som problematiskt eftersom det inte finns några nationellt fastställda kriterier för 25 % eller 50 % av de muntliga målen för kurs A samt eftersom språkutveckling överhuvudtaget inte låter sig beskrivas i procentsatser:

- All bedömning av ett andraspråk i utveckling måste utgå ifrån ett holistiskt perspektiv. Om vi begär ytterligare 200 timmar och fyller i tim-motivering så kanske vi beviljas 150 timmar och då hålls ett uppföljningssamtal med huvudman. Och när de timmarna tar slut beviljas ännu färre och det är framförallt eleverna på studieväg 1 som blir lidande. Ibland skriver kommunen ut elever, ofta elever med ingen eller mycket kort skolbakgrund, på grund av bristande progression fastän lärarna och jag ser att eleverna gör framsteg.

Belin ser också en förändring i hur timtilldelningen hanteras:

- I Helsingborg har kommunen med den kommunala rektorn i spetsen under många år samarbetat med de olika sfi-anordnarna och haft stort fokus på kvalitetsuppföljning och gemensam sfi-utveckling, men på sista tiden upplever vi att mer och mer fokus lagts på timuppföljning på individnivå.

Hon menar att huvudmannens kvalitetsuppföljning bidragit till en bättre verksamhet, men att det blir fel fokus när huvudmannen försöker följa upp elevens progression genom att kvantifiera elevens språkutveckling i beståndsdelar. Det som verkligen borde följas upp, understryker hon, är hur anordnarna anpassar undervisningen utifrån de behov och mål som framkommer i den individuella studieplanen. Huvudmannen bör lägga sig vinn om att följa upp kvaliteten på den undervisning som erbjuds istället för att lägga ansvaret för progressionen på eleven.

Även i Växjö används en auktorisationsmodell, och där har ny ersättningsmodell för anordnare av sfi införts sedan årsskiftet 2019. Växjö's auktorisationsmodell syftar till att lägga det största ansvaret för elevernas progression på anordnaren. Systemet är uppbyggt kring att anordnarna får betalt för hela utbildningen och inte för elevens närvarotimmar. Leverantörerna av sfi får

ersättning per kurs i stegvisa utbetalningar där grundersättningen är 80 % och de sista 20 % betalas ut när elev uppnått godkänt betyg (A-E).

Monika Dall är rektor på Merit Utbildning i Växjö och där bygger ersättningen i den auktorisationsmodellen helt och hållet på resultat. Växjös modell utgår från att deltagarna ska nå målen, och ersättningen till leverantörerna har ingen koppling till deltagarnas närvaro. Enligt Dall finns det både fördelar och nackdelar med systemet:

Fotograf: Valter Åkerman

- Det som är positivt är att vi kommer ifrån betalningsmodeller som bygger på närvaro. I andra kommuner får leverantören inte betalt för timmar då eleven vabbar eller har annan frånvaro. I Växjö är det helt upp till anordnarna att leda varje individ till målen – det skapar kreativitet för att hitta individuella lösningar och tar bort fokus från administration och rapportering både hos oss och kommunen.

Dall framhåller också att modellen tydliggör ansvarsfördelningen mellan huvudman och leverantör. I den nya modellen är det den pedagogiska ledaren hos sfi-anordnaren som ansvarar för att följa upp elevens måluppfyllelse. En nackdel och risk med modellen är dock att ersättningsnivåerna är låga och schablontiden kort enligt Dall.

- Full ersättning är beräknad på kort tid och risken är att leverantörer inte tar sig an elever på studieväg 1. Men sedan auktorisationen infördes har kommunens tjänstemän och politiker bjudit in leverantörer till olika forum för att utveckla modellen och till följd av dialogerna har Växjö bland annat höjt ersättningen.

Samtidigt menar hon att den korta schablontiden gör att det finns en överhängande risk att leverantörerna skriver ut eleverna av andra skäl än att eleven inte uppvisar någon progression när schablontiden för en kurs är slut. Det kan t.ex. vara att leverantören kommer överens med eleven att den ska ta en paus från sfi för att söka jobb eller gå ut på praktik. En annan risk, anser Dall, är att leverantörerna kan sätta glädjebetyg och hon understryker att det gäller för huvudmannen att följa upp att rektorerna jobbar med pedagogisk kvalitetsutveckling.

Tidsbegränsning och kvalitet inom sfi

NC har tidigare [kommenterat förutsättningarna för kvalitet inom sfi](#) och exemplen här ovan ska inte ses som något ställningstagande för eller emot kommunala eller fristående anordnare av sfi eller olika typer av sätt att organisera undervisningen och timtilldelning. Däremot ger exemplen en bild av hur stor variation det finns kring tidsstilldelning inom sfi och att likvärdigheten haltar. Elever på exempelvis studieväg 1 kan tilldelas alltifrån 300 timmar för kurs A såsom i Helsingborg, till att få en rikt tid på 3 år i Norrköping - eller inte få någon angiven tid alls såsom i Gnosjö. I arbetet med [Kan timmarna ta slut?](#) har det återigen blivit tydligt att mycket finns kvar att göra inom sfi för att eleverna ska få den undervisning och utbildning de har rätt till.